

Utdrag fra manuskript til første del av upublisert biografi av Egil Selvik. Han var 7 år da "Voorbode" eksploderte ved Festningskaien, bodde sammen med sin mor og mormor i Strandgaten på Nordnes – ikke langt fra Nykirken. Egil gikk på daghjemmet "Arkivet", som lå på toppen av Holbergsalmenningen.

NÅR JEG ER BLITT66!

1. Barndom.....Oppvekst.

Vi skal tilbake til en dag som aldri vil bli glemt av dem som levde den gang. Dessverre var det mange som ikke overlevde den dagen. Jeg tenker på den store eksplosjonen 20 april 1944. På grunn av noe som antagelig var selvantennelse eller arbeidsuhell i en båt som lå ved Festningskaien nær Håkonshallen fullastet med sprengstoff, eksploderte hele båten med en ufattelig kraft. Dette skjedde ca. kl. 0840 om morgenen. Jeg akter ikke å beskrive omfanget av ulykken. For det første vet jeg ikke alt og for det andre så har mange beskrevet dette før meg. Som ventelig var vi unger temmelig søvning om morgenen, og sidekameraten min hadde den vane at når han hadde spist ca. halvparten av suppen så sovnet han og ofte falt nesene ned i suppen. Dette skjedde også denne fatale morgenen. Idet han var på vei med nesene ned i suppen så smalt det. For et smell! Vinduskarmen foran oss løsnet og suste over hodet på han og smalt i veggen bak oss. Han hadde ikke fått beholde sitt hode hvis han hadde sittet på normal vis. Selv fikk jeg vindusglasset rett i ansiktet. Glasset var av den tykke typen med ståltråd i. Det merket jeg godt, for det var blod over hele meg. Det oppsto naturligvis panikk, for ingen skjønnte jo hva som var skjedd. Parktantene forsøkte så hurtig som mulig å få oss ut av huset. Idet de forsøkte å komme ut hoveddøren så løsnet den plutselig fra festene og holdt på å ramle over oss. Heldigvis klarte tantene å få oss vekk før noen ble truffet. Det ble til at vi fikk stabbet oss ut på motsatt side av huset. Jeg husker vi gikk gjennom en vaskekjeller. "Arkivet" lå og ligger på toppen av Holbergsalmenningen så vi kunne se helt ned til båtene på Vågen og enda mer. Der var enorme ødeleggelser. Men vi barn la selvsagt ikke så mye merke til alt dette. Men jeg husker der var takstein og glass over alt. Folk skrek og løp om hverandre. Et skikkelig virvar. En parktante og jeg ble formelig slengt inn i en bil. Jeg tror det var en brannbil. Det var en slik skriking av folk og tuting av biler at det var fælt. Jeg skrek sikkert også. Omsider kom vi til Florida sykehus. Blodet var da størket i ansiktet mitt. Det må ha vært litt av et syn. Men på Florida var der ingen hjelp å få. Der lå og satt der skadede folk like fra gaten og opp i trappene på sykehuset, så parktanten som var med meg fikk sikkert en henstilling om å gå et annet sted med meg. Så bar det avgårde igjen. Jeg husker ikke om vi ble kjørt eller måtte gå. Jeg tenker sjokket var vel begynt å melde seg. Men vi havnet ihvertfall hos en lege et sted i Nygårdsgaten. Jeg husker der var mange folk på venteværelset. Hos legen ble jeg sydd i pannen og hodet og selvsagt vasket etter alle kunstens regler. Vi må ha vært der ganske lenge, for da vi dro på vandring igjen var det langt over middag. Gatene var fulle av folk alle steder. Noen bar på møbler eller sekker, andre bærte på barna sine. Til slutt havnet vi på Festplassen midt i byen og hvem traff vi der? Jo, min mor. Snakk om gjensynsglede! Både hun og min bestemor hadde truffet hverandre ute på

Barn ved Nykirkens kirkeklokke, etter eksplosjonen.
Foto: Inga Bentung.
BBA-2848.024, U:1.

Nordnes på leting etter meg og hadde fått rede på at jeg var sendt til legebehandling. De visste bare ikke hvor. På det tidspunkt da jeg traff min mor var min bestemor ute i Strandgaten der vi bodde for å prøve å redde noe fra hjemmet vårt. Det viste seg senere at hun fikk reddet en symaskin og noen bilder. Det var alt. Hun ble nemlig jaget derfra av politiet. Det var nok også i grevens tid, for snart slo gnister fra brannen på andre siden av Vågen over til Nordnes-siden på grunn av vinden. Snart sto halve Nordnes i brann, og blant annet huset vårt brant ned til grunnen. Hva resten av dagen inneholdt av opplevelser husker jeg ikke så mye ut av. Men en episode husker jeg. Sent på ettermiddagen gikk jeg å leiet min bestemor i hånden på Torget. Da kom der kjørende flere lastebiler fulle med sårede og døde fra stedene ute ved Festningskaaien hvor ødeleggelsene var verst. Det var et fælt syn. Bilene var sikkert på vei til Haukeland sykehus. Jeg er ikke sikker på hvor vi sov den natten. Av en eller annen grunn må jeg ha glemt å spørre min mor og bestemor om dette. Nå er det jo for sent. Nå fulgte det bortimot 2 måneder med noe vi bergensere kaller for å gå på "rakadis". Det vil si at vi ikke hadde noen fast plass å bo på. Vi ble sendt på små hoteller og pensjonater eller hospitser. Dette høres jo fint ut, men det var ikke akkurat hotel Norge vi bodde på. På et hospits vi lå på var det så steinkaldt på rommet at det som ble lagt igjen i en viss potte om kvelden var frosset til is neste morgen. Vi fikk ikke ved til ovnen på rommet uten at vi betalte ekstra, og det hadde vi ikke råd til. Tiden gikk og så kom der en bestemmelse fra myndighetene, jeg tror i samarbeidd med Røde Kors at barn under en viss alder skulle bli sendt til noen tryggere steder enn Bergen. Mange trodde nemlig at eksplosjonen var en sabotasjehandling og at det ville bli en solid "baluba" i Bergen. Det var Hitlers fødselsdag den dagen det smalt. Der skulle visstnok arrangeres et stort selskap på Festningen i forbindelse med fødselsdagen. Men hva som var rykter og hva som var sannhet det visste man ikke. Svært mange barn ble da evakuert fra byen og ble sendt til forskjellige deler av landet. Jeg skulle sendes til Gol i Hallingdal. Så kom dagen da jeg skulle reise. Det var i mai. Det høres romantisk ut, ikke sant? Tro meg, det var ikke det minste romantisk. Min mor og bestemor fulgte meg til jernbanestasjonen. Der var mange barn som skulle reise samtidig med meg. Jeg var ikke særlig "høy i hatten" men jeg var jo nå etterhvert blitt en stor gutt som snart skulle begynne på skolen, så jeg klarte å kvele den gråten som bygde seg opp inne i meg. Vel, så skulle toget gå og det ble adjø, god tur, vi sees snart osv. Jeg fikk vindusplass i en kupé sammen med fem andre barn og en voksen. Da toget satte seg i bevegelse fikk jeg det travelt med å kikke ut. Ja, jeg formelig klistret ansiktet til vinduet så lenge at den voksne damen som var med ba meg om å sette meg skikkelig på setet. Da hun fikk se ansiktet mitt satte hun i et rop. Jeg var nemlig kullsvart med noen lyse striper i ansiktet. Hva var skjedd? Selvfølgelig, jeg hadde klistret ansiktet i ruten for ikke å vise at jeg gråt. Hvorfor jeg var svart? Den gang var alle lokomotivene kullfyrte og de fyrte til gangs. Den svarte soten la seg over alt og hadde ingen problemer med å trenge inn på innsiden av kupevinduene. Jeg var altså ikke så stor allikevel og godt var vel det. Togturen gikk sin gang, jeg tror jeg sov mesteparten av turen. Endelig kom vi til Gol. En del av barna gikk av sammen med meg, jeg merket meg ikke hvor mange. Men en ting merket jeg meg, der var tyskere her og. Da jeg hadde stått en liten stund på perrongen kom der en smilende dame bort til meg. Hun leste på merkelappen jeg hadde på brystet og sa til meg at det var vi to som skulle være sammen. Tenk, merkelapp på brystet! Rene pakkeposten altså. Vel, det var jo praktisk, så da så! Resten av reisen foregikk med hest og vogn oppover i dalen. Det viste seg at den hyggelige surrogat-moren min var lærerinne på en skole oppe i dalen. Denne bestyrte hun alene og hun bodde der. Leiligheten var i 2 etasje. I 1 etasje var klasseværelset. Dette skulle bli mitt hjem helt til sommeren var over. Og det ble et virkelig hjem for meg. Etterhvert glemte jeg alt som het hjemlengsel og levde "herrens glade dager" på dette stedet. Det var i mai, så der var barn på skolen ennå 1 måned mens jeg var der. Hvis jeg ikke bråkte fikk jeg lov til å være i klasseværelset når der var skoletime. Til å begynne med var jeg ofte med i skoletimene for å høre på, eller jeg tegnet "kruseduller" på et tegneark jeg fikk utlevert. Men

etterhvert oppdaget jeg at der var en gård litt nedenfor skolen og der var en jente omtrent på min egen alder. Dette fant jeg adskillig mer interessant og fra da av ble mine klassebesøk færre og færre. Min nye venninne viste meg omkring på gården og jeg fikk være med i fjøset når de melket kuene. En gang når jeg så på, sprutet matmor melk på foten min fra en spene når jeg var flere meter borte. Dette er kanskje ikke så mye å mimmres om, men det var slike moro og lykkestunder som gjorde at man kunne glemme at det var krig og at det går an å leve allikevel. Hva annet minnes jeg? Jo, piken og jeg (jeg er ikke kar om å huske navnet hennes) lekte mor og far og lagde en masse sølekaker i alle slags former. Når jeg sier vi lekte far og mor så var det altså på den gammeldagse måten. Jeg antar at visst noen i det hele tatt leker far og mor nå, så er det en dristigere variant enn den vi lekte. Fra skolen og ned til gården var der en stor mark som etterhvert ble full av "prestekrager". Et vakkert syn som jeg ikke så lett glemmer. Jeg hadde min fulle hyre med å plukke blomster til "min" lærerinne, "min" pike og hennes mor. Man var da galant! Det hendte at tyskerne hadde razzia i husene i dalen. Antagelig var det for å se om der var våpen eller radioutstyr. De kom også på skolen for å sjekke. Under slike raider hendte det at noen av tyskerne grafset til seg både mat og andre ting. Under skoleværelset var der en stor og kald kjeller. Der hadde lærerinnen oppbevart en del mat og ting hun ville ha i fred. Trappen ned til kjelleren var i skoleværelset, men lemmen til trappen var skjult under en skolepult. Denne pulten var vanligvis ikke i bruk, men når vi oppdaget de tyske troppene så var det min "jobb" å sitte på denne pulten og "arbeide ivrig". En gang gikk det nesten galt, for da stod en av de tyske soldatene på lemmen ved pulten min og sjekket mitt "arbeid". Men heldigvis gikk han videre. Merkelig nok, den kjelleren ble aldri oppdaget. Ihvertfall ikke så lenge jeg var der. Jeg likte forresten den kjelleren selv jeg, for der var en masse syltetøy av forskjellige sorter der. Hver gang vi var der fikk jeg smake på noen av sortene. Det hendte noen ganger at vi var på besøk nede ved Gol stasjon. Ikke så langt derfra hadde tyskerne en fangeleir. Der var der blant andre mange russere. Det er besynderlig hvor mange russere tyskerne hadde som fanger her i landet! Nok om det. Lærerinnen og jeg hadde som sport å prøve å smugle mat til fangene. Vi ble derfor et populært par når vi nærmet oss piggrådgerdet til fangene. Noen ganger fikk vi små pyntegjenstander av metall som de hadde laget i bytte. De var ofte gravert med tegninger eller skrift. Russerne var utrolig flink til å lage slike ting. Vi mente nok at vi var noen dyktige smuglere, men i ettertid er jeg ganske sikker på at tyskerne visste hva vi gjorde. De bare overså det. De var nok mennesker de og! Tiden gikk og til slutt kom dagen da jeg skulle reise hjem. Nå var det slutt på "slaraffenlivet". Ikke for det, jeg lengtet selvsagt hjem, men dette var en sommerferie jeg aldri vil glemme. Det er jo forresten derfor jeg skriver om den. Merkelig nok ble det aldri til at vi holdt kontakt med lærerinnen og piken etterpå. Det var jo fremdeles krig, så kanskje det var grunnen. Reisen hjemover bød ikke på noe spesielt, men den var trett som, så jeg var glad da vi kom til Bergen og jeg fikk møte min mor og bestemor. Vi hadde fremdeles ikke noe fast sted å bo så da jeg kom hjem bodde vi på et lite rom i et hus som var okkupert av tyskerne.